

МАКРОИҚТИСОДИЙ БАРҚАРОРЛИКНИ ТАМИНЛАШДА ИНВЕСТИСИЯЛАРНИ О‘РНИ

Abdulkarimov Bobir Gulmamatovich - Andijon iqtisodiyot va qurilish instituti “Tarmoqlar iqtisodiyoti” kafedrasi katta o‘qituvchisi

Alijonov Avazbek Ahrorjon o‘g‘li - Andijon iqtisodiyot va qurilish instituti “iqtisodiyot” yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada makroiqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda investitsiyalarning ahamiyati o‘rganilgan. Maqolada shuningdek, O‘zbekiston iqtisodiyotining makroiqtisodiy holati va iqtisodiyotga jalb qilinayotgan investitsiyalar hajmi ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: makroiqtisodiy barqarorlik, iqtisodiy o‘shish, investitsiya, investitsion muhit, investitsion jozibadorlik, investitsion faollik.

Makroiqtisodiy barqarorlik - deganda mamlakatda asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar: yalpi ichki mahsulotning real o‘shishi, inflatsiya, valyuta kursi, ishsizlik darajasi, to‘lov balansi va boshqalarning muvozanati buzilmasdan iqtisodiyot barqaror holda rivojlanishi tushiniladi.

Makroiqtisodiy barqarorlik mamlakat iqtisodiyotini jadal rivojlantirishini hamda mamlakatda makroiqtisodiy muvozanatni ta‘minlanganligini ifodalaydi hamda makroiqtisodiy barqarorlikning asosiy belgilari quyidagilarda ko‘rinadi:

daromadlar taqsimlanishida muammolar yo‘qligi; barqaror iqtisodiy o‘shish sur‘atlariga qayd etilganligi; mamlakatda to‘la bandlikni ta‘minlanganligi ya‘ni ishsizlik minimal miqdorda ekanligi; ichki narxlarning barqarorligi (inflatsiya darajasi yuqori emasligi); baquvvat to‘lov balansining mavjudligi; davlat budjeti kamomadi YaIM ga nisbatan me‘yorda ekanligi; barqaror valyuta almashinuv kursi.

Makroiqtisodiy barqarorlik mamlakat iqtisodiy o‘shishni belgilovchi asosiy omil hisoblanadi. Makroiqtisodiy barqarorlik inflatsiyaning past darajada bo‘lgan va real almashuv kursi raqobatlasha oladigan darajada bir maromda bo‘lgan holatni anglatadi.

Makroiqtisodiy barqarorlik mamlakat iqtisodiyotini jadal rivojlantirishini hamda mamlakatda makroiqtisodiy muvozanatni ta‘minlanganligini ifodalaydi hamda makroiqtisodiy barqarorlikning asosiy belgilari quyidagilarda ko‘rinadi:

- daromadlar taqsimlanishida muammolar yo‘qligi;
- barqaror iqtisodiy o‘shish sur‘atlariga qayd etilganligi;
- mamlakatda to‘la bandlikni ta‘minlanganligi ya‘ni ishsizlik minimal miqdorda ekanligi;
- ichki narxlarning barqarorligi (inflatsiya darajasi yuqori emasligi);

- baquvvat to'lov balansining mavjudligi;
- davlat budjeti kamomadi YaIM ga nisbatan me'yorda ekanligi;
- barqaror valyuta almashinuv kursi.

Yuqorida aytib o'tilganidek, makroiqtisodiy barqarorlikning ta'minlanishi bu mamlakatda ishlab chiqarish salohiyatining yaxshilanayotganligidan darak beradi hamda yangi sanoat korxonalari paydo bo'ladi. Natijada aholi bandligi oshadi va ishsizlik darajasi esa pasayadi. Aholi bandligining oshishi esa aholi daromadlarining ko'payishiga olib keladi. Aholi daromadlarining oshishi esa iqtisodiy o'sishga yetaklovchi asosiy vosita hisoblanadi. Makroiqtisodiy barqarorlikni rivojlantirish asosida mamlakat eksport salohiyati rivojlanadi ekan, u mamlakat iqtisodiy ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Mamlakat eksport salohiyatining yaxshilanishi mamlakatda baquvvat to'lov balansining shakllanishiga olib keladi hamda bu barqaror valyuta almashinuv kursining shakllanishiga ham ta'sir ko'rsatadi.

Makroiqtisodiy barqarorlikni rivojlantirishga ko'p omillar ta'sir etadi. Bu omillar ichida investitsiyalar eng muhim ahamiyat kasb etadi. Ya'ni iqtisodiyotning rivojlanishiga investitsiyalar o'zining ijobiy ta'sirini ko'rsatadi. Iqtisodiyotda investitsiyalar hajmi oshib borishi bilan bunga parallel ravishda iqtisodiyot ham rivojlanib boradi. Bundan tashqari investitsiyalar mamlakatda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda katta ahamiyatga egadir. Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlanishi bu mamlakatda iqtisodiyot jadal rivojlanayotganidan darak beradi.

Inflyatsiya (lotincha inflation - shishish, bo'rtish, taranglashish) - ma'lum davr mobaynida mamlakatda baholar o'rtacha (umumiy) darajasining barqaror o'sishi, pulning xarid qobiliyatini uzoq muddatli pasayishi. Umuman olganda, inflyatsiya pul muomalasi qonunlarining buzilish shakli sifatida makroiqtisodiy muvozanatning buzilishini, talab va taklif nomutanosibligini anglatadi. Inflyatsiya bozor iqtisodiyotining asosiy izdan chiqaruvchi omillari jumlasiga kiradi, uning sur'ati qanchalik yuqori bo'lsa, iqtisodiyotga xavfli ta'siri shunchalik katta bo'ladi. Inflyatsiya nafaqat pul muomalasining izdan chiqishi, balki butun takror ishlab chiqarish mexanizmining kasali, makroiqtisodiy buzilishlar natijasidir.

Umuman olganda investitsiyalarga quyidagicha ta'rif berish mumkin: "Investitsiyalar - iqtisodiy o'sishning muhim omili bo'lib, asosiy va aylanma kapitalni qayta tiklash va ko'paytirish, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish maqsadida jismoniy shaxslar, yuridik shaxslar, chet el yuridik va jismoniy shaxslari yoki davlat tomonidan qonun hujjatlarida taqiqlanmagan tadbirkorlik faoliyati va boshqa turdagi faoliyat obyektlariga kiritiladigan moddiy va nomoddiy ne'matlar va ularga

bo‘lgan huquqlar hamda mavjud jamg‘arilgan kapitaldan kelajakda foyda olish maqsadida amalga oshirilgan kapital qo‘yilmalaridir”¹.

Investitsiyalarni ham bir nechta turlari mavjud bo‘lib, ulardan xorijiy investitsiyalar alohida ahamiyotga ega. Chunki ichki investitsiyalar bu mamlakatda mavjud bo‘lgan kapitalning mamlakat ichida aylanishini bildirsa, xorijiy investitsiyalar bu mamlakatga chetda qo‘shimcha kapital kirib kelishini bildiradi. Shuning uchun ham xorijiy investitsiyalar makroiqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda katta ahamiyat kasb etib keladi. Makroiqtisodiy barqarorlik mamlakat iqtisodiy o‘shishni belgilovchi asosiy omil hisoblanadi. Makroiqtisodiy barqarorlik inflatsiyaning past darajada bo‘lgan va real almashuv kursi raqobatlasha oladigan darajada bir maromda bo‘lgan holatni anglatadi².

Yuqorida aytib o‘tilganidek, investitsiyalar salmog‘ining oshishi bu mamlakatda ishlab chiqarish salohiyatining yaxshilanayotganligidan darak beradi hamda yangi sanoat korxonalari paydo bo‘ladi. Natijada aholi bandligi oshadi va ishsizlik darajasi esa pasayadi. Bu makroiqtisodiy barqarorlik ko‘rsatuvchi asosiy belgilardan biri bo‘ladi. Aholi bandligining o‘shishi esa aholi daromadlarining ko‘payishiga olib keladi. Aholi daromadlarining o‘shishi esa iqtisodiy o‘shishga yetaklovchi asosiy vosita hisoblanadi. Investitsiyalar asosida mamlakat eksport salohiyati rivojlanadi ekan, u mamlakat iqtisodiy ko‘rsatkichlariga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Abulqosimov X.P. va boshqalar. Davlatning makroiqtisodiy siyosati. T.: Akademiya. 2007 y.
2. Abdukarimov B. “O‘zbekistonda tadbirkorlik muhitini rivojlantirish va investitsion jozibadorlikni oshirish yo‘llari”. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to‘plami. A.: AIQI 2023. 172-176
3. Berkinov B.B., Mamatova F.X. Makroiqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash yo‘llari. Ilmiy-ommabop risola. - T.: TDIU, 2011 y.
4. Qodirov, Bahodir Tursunovich. ““Yashil iqtisodiyot”ning O‘zbekistondagi ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotidagi o‘rni” Евразийский журнал академических исследований 2.6 (2022): 791-804.
5. Michael F. Bleaney. «Macroeconomic stability, investment and growth in developing countries». Journal of Development Economics.
6. www.stat.uz - O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy sayti.

¹ Berkinov B.B., Mamatova F.X. Makroiqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash yo‘llari. Ilmiy-ommabop risola. - T.: TDIU, 2011 y, Abdukarimov B. “O‘zbekistonda tadbirkorlik muhitini rivojlantirish va investitsion jozibadorlikni oshirish yo‘llari”. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to‘plami. A.: AIQI 2023. 172-176..

² Abulqosimov X.P. va boshqalar. Davlatning makroiqtisodiy siyosati. T.: Akademiya. 2007 y, Qodirov, Bahodir Tursunovich. ““Yashil iqtisodiyot” ning O‘zbekistondagi ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotidagi o‘rni” Евразийский журнал академических исследований 2.6 (2022): 791-804.